

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **925**

B. Luiten

Niet gedwongen

MEDITATIEF **928**

J.J. Dronkers

Gelovige! Erger je niet

WANDELEN MET GOD **929**

J. Luiten

God spréékt

OPVOEDING
EN ONDERWIJS **931**

Jetze J.D. Baas

Gereformeerde opvoeding
en het zelfbeeld

SAMENLEVING **935**

A.J. Verbrugh

Een Amerikaans baken
in zee voor gereformeerde
politiek 1

IN MEMORIAM **937**

B. Kamphuis

Lourens Doekes
19 nov. 1913-23 aug. 1997

en verder...

Gedicht/Boekbespreking
Meegelezen/Uit de kerken

NIET GEDWONGEN

┌

*t e n nieuw seizoen begint. Taken en diensten
liggen klaar, om inhoud en gestalte te krijgen.*

*Ambtsdragers beginnen (alweer) aan een ronde
door de wijk.*

*Zou iedereen daar echt zijn in hebben? Is hef prettig
werken in de gemeente?*

*Of zijn dat vragen die je niet mag stellen, zijn ze niet
van belang, omdat het werk gewoon nodig is?*

In ieder geval is het opvallend, dat
in de Schrift veel aandacht wordt
besteed aan de innerlijke motivatie.
God kijkt niet alleen *wat* je doet,
maar vooral *hoe* je het doet.

Eigen keus

Een sterk voorbeeld hiervan komen
we tegen bij Petrus. De apostel
schreef aan gelovigen in de ver-
strooiing. Het was een tijd van ver-
volging en veel lijden. De gemeen-
te werd opgejaagd, ze ging door
een vuurgloed van beproeving.
In zo'n tijd zul je maar tot het ambt
worden geroepen, om voorganger
te zijn! Juist de leiders immers lie-
pen groot gevaar. Ze konden zich

niet verborgen houden, ze hadden
een belangrijke taak in de bedie-
ning van het Woord en het bestu-
ren van de gemeente. Zo vormden
ze een gemakkelijke prooi voor de
vijand, als hij de kerk een slag wil-
de toebrengen.

Gaat er dan niet wat door je heen,
als je wordt verkozen door de ge-
meente? Moet je dan die roep aan-
vaarden? En hoe denkt je vrouw
daarover, en de rest van je gezin?
Dan kijk je elkaar wel even aan,
met veel gemengde gevoelens.
Heel begrijpelijk.

Maar de apostel vraagt geloof. En
van daaruit schrijft hij: doe het niet
gedwongen, maar uit vrije bewe-
ging (1 Petr. 5 : 2).

Niet gedwongen, dat wil **zeggen**: niet als een **opgelegde** last. Maar **maak** er je eigen keus van. Is dat niet te **veel** gevraagd? Nee, want in het ambt kun je alleen **functi**oneren als je iets van Christus laat zien. Daarmee staat of valt alles wat je doet **en** zegt. Hij is de Herder van zijn kudde, als Enige. Door dat Hij mensen in zijn dienst neemt, **kunnen** zij **zijn** herderschap vertonen. Te beginnen bij de eigen keus, de vrije beweging, waarin de Here Zijn gemeente zoekt. Zo begaf Hij zich in de **geva**renzône, **zonder** enige dwang, **gedreven** alleen door **wonderlijke** liefde.

Door liefde gedreven

Deze boodschap is van blijvend be-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RUIJ-
TER.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f f 44,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah.

Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit Mad over te nemen.

ISSN 0165-5191

lang. We leven momenteel niet in
een tijd van **oorlog** of vervolging.
Toch kan de **roeping** tot het ambt je
nog steeds voor een moeilijk keus
plaatsen. Om tal van redenen kan
het je heel ongelegen **komen**, kan
het een offer vragen, ook van
vrouw en kinderen.
Toch heeft **het** geen enkele waarde,
wanneer het ambt met **tegenzin**
wordt aanvaard. Want zo kun je het
beeld **van Christus** niet dragen. De
tegenzin is Hem geheel **vreemd**.
Daarom zal het nodig zijn de **roe-**
ping te verwerken tot een eigen
keus, uit liefde tot Christus, en
daarom **ook** uit liefde tot zijn **kerk**.
Ter overweging geef ik dit graag
door. Omdat de praktijk nog **wel**
eens anders is.

Praktijk

Dit alles geldt niet alleen **voor** de
aanvaarding, maar **ook** onverkort
voor de invulling **van** de ambtelijke
dienst.

Waarom gaan broeders op huisbe-
zoek, waarom geven ze **Mijk** van
meeleven in tal van situaties? Om-
dat het **moet**? Omdat het **verwacht**
wordt? **Als** dat de drijfveer **is**, laten
ze **dan** alsjeblieft thuisblijven.

Dit lijkt vanzelfsprekend, toch is
deze valkuil groot. Want de ambte-
lijke druk kan oplopen tijdens het
seizoen. Toch **moet** de rondgang
worden volbracht. Dan **gá** je, **want**
je kunt het niet maken iemand over
te **slaan**.

Ieder begrijpt, hoe schadelijk dit
kan zijn voor de goede motivatie.
Jezus had voor Petrus maar **één**
vraag, bij diens aanstelling tot hoe-
der van de schapen: heb je **Mij** echt
lief? Een vraag om nooit te **verge-**
ten. En zij stimuleert je, om voor-
dat je ergens **binnen** gaat je af te
vragen: waarom ga ik?

Gemeente

Uiteraard is deze les niet alleen
voor de **oudsten**, maar voor heel de
gemeente, elk lid in het **bijzonder**.
En zijn (voor je gevoel) tal van ta-
ken en diensten, **waar** je niet **m-**

heen kunt. Ook **zijn** er allerlei be-
zoeken te doen, in tal van omstan-
digheden; je **kunt** het gewoon niet
maken daar **weg** te blijven. Maar
laat dit soort dwang je drijfveer
niet zijn, handel uit vrije **beweging**,
uit ongedwongen liefde.

Maar opnieuw moeten we zeggen,
dat de kuilen in deze weg vele zijn.
Je **struikelt zomaar**. Door een me-
nigte aan verwachtingspatronen
kunnen vormen en plichtplegingen
in stand gehouden worden, waar de
liefde al lang uit verdwenen is.
Daarbij mogen we bedenken, dat
gevoelens meestal wederzijds zijn.
Als het voor de één opgelegde taak
is naar iemand toe te gaan, en hij
doet het niet van harte, dan zal de
ander waarschijnlijk diep in zijn
hart uitzien naar het einde van dit
bezoek.

Moet dan alles vrijblijvend wor-
den? Nee, natuurlijk niet. Maar ver-
geet niet de **roeping** te verwerken
tot je eigen keus. Als je optreedt in
de naam van Christus, doe het dan
ook op de manier van Christus.

Gods oordeel

In dit verband schrijft Petrus **ook**,
dat in deze tijd **Gods** oordeel al be-
gint, en wel in zijn eigen huis, I
Petr. 4 : 17. **Anders gezegd**: God
zoekt naar geloof, liefde, toewij-
ding en inzet hier op aarde. Waar
begint Hij dan te **zoeken**? Uiter-
aard in zijn eigen huis, onder zijn
eigen **volk**! Daar mag Hij toch **cl-**
ker verwachten & liefde te vinden,
en de dankbaarheid **en** de **offerbe-**
reidheid. Als Hij **het** in zijn eigen
huis niet kan vinden, zal Hij **zijn**
tempel verlaten. Het zal de eerste
keer niet **zijn**.

Miet op winst uit

Onlosmakelijk hiermee verbonden
is de vermaning, die Petrus in één
adem hieraan toevoegt: handel niet
uit schandelijke winzucht, maar uit
bereidwilligheid (I Petr. 5 : 2).
Het lijkt, alsof deze vermaning ons
niet raakt. In **onze** tijd zijn ambten
immers niet te koop. En een predi-

kan heeft geen invloed op de hoogte van zijn **traktement**, of hij kort of lang preekt bijv. maakt geen verschil. Terwijl de ouderlingen en diakenen hun levensonderhoud **meestal niet** verdienen door hun **ambtswerk**.

En toch, al is het niet in geld uit te drukken, **kan een mens** in heel zijn **doen** en **laten voortdurend** naar zichzelf toerekenen. De motivatie is dan, wat hem zelf het beste uitkomt om te zeggen of te zwijgen. Hoe komt hij zelf het meest positief over, en zo. Sommigen zijn kampioen in diplomatiek optreden: ze **sparen voortdurend** de kool en de geit, en daardoor vooral zichzelf. Ze **steken nergens hun nek voor** uit, want dan **kan** hun ook niets overkomen. In feite handelen ze zo uit angst. En de conclusie moet zijn, &t zo'n houding een ernstige belemmering is om iets voor de ander te betekenen. Vandaar dat de apostel hiertegenover de bereidwilligheid benadrukt: je moet jezelf niet **sparen**, maar geven.

Spreeken als God

Hoe dan? De apostolische aanwijzing is even **kort** als duidelijk: 'Spreekt iemand, **laten** het woorden zijn als van God; dient iemand, laat het zijn als uit kracht door God verleend, **opdat** in alles God **verheerlijkt** worde door Jezus Christus' (1 Petr. 4 : 11).

Kortom: ga recht door **zee**, spreek zonder iemand naar de ogen te kijken. Vraag je daarin af, wat goed en nuttig is voor de ander, om te horen. Met de bedoeling, dat je in je gesprek **samen** recht voor God komt te staan. Voor de één zal dat een bemoeiding zijn, een ander zal opnieuw leren op God te **vertrouwen**. Maar weer een ander zal het ervaren tot zijn **schrik**, omdat hij in enig opzicht van God was **vervreemd**.

Om zó met iemand in gesprek te gaan vraagt voorbereiding en aandacht, terwijl je je **concentreert** op die ander. Je doelstelling daarbij **kan niet zijn**, hoe je iedereen te

vriend houdt. Dat is namelijk niet mogelijk. Maar het **doel** ligt verder en hoger: hoe behoud je iemand voor **God**?

Zo sprak Jezus tot de mensen. immers? **Geen** moment dacht Hij aan zijn eigen eer, maar Hij sprak woorden van eeuwig leven, daarin gaf Hij zich. Veel werd Hem **niet** in dank afgenomen. Het zij zo. Soms moest Hij ook zijn verontwaardiging tonen, om door situaties heen te breken. Maar in dat alles zocht Hij de harten, om die voor God te winnen.

Beloning

Wat zal het dan belangrijk zijn, dat wij in ons spreken leren het Woord van **God** te gebruiken. Als ambtsdragers, maar verder schrijft Petrus dit aan heel de gemeente.

Want het spreken (of zwijgen!) uit winstbejag, om er zelf beter van te worden, is m'n grote valkuil! Keer op keer kom je het tegen, dat in een bepaalde situatie een zondig leven stilzwijgend wordt getolereerd. Om de 'lieve vrede' wordt er dan gezwegen. Welke vrede? In ieder geval niet met **God**...

Soms ontstaat er op die manier een soort koehandel: 'ik zeg niks van jouw zonde, dan zwijg jij ook over mijn overtreding'. Hier is het heil van de ander uit het blikveld verdwenen. Het eigen (zondig) leven wordt veiliggesteld, en daar blijft het bij.

Wat zegt Jezus van mensen, die zo uitgekookt te werk gaan, met een schijn van godsvrucht? U hebt uw loon reeds, namelijk het loon van mensen. Ze vinden u allemaal geweldig, en daar blijft het bij.

Wat een verschil met de woorden van Petrus: degene die trouw de woorden van God spreekt, zal van de Opperherder zijn krans ontvangen. Een krans, die nooit verwelkt!

Ter overweging

Deze woorden worden ons meegegeven, om over na te denken. In het nieuwe seizoen wordt ieder

weer op heel wat plaatsen verwacht. We gaan elkaar ontmoeten op verenigingen en in vergaderingen, op visites en bij tal van activiteiten.

Stel dat iemand dat doet uit een zekere dwang ('het wordt van me verwacht') en zonder er al te veel bij na te denken ('ik praat gewoon een beetje met iedereen mee'), dan is het dus in principe mogelijk dat je een heel patroon van meedoen in stand houdt, zonder dat je werkelijk iets voor de ander betekent.

Als je dit zo leest, schrik je ervan. Toch is het een reëel gevaar. Vandaar de pastorale handreiking van de rmede-oudste Petrus: doe allereerst de dingen uit vrije beweging, doordat je ervoor kiest, om Christus' wil, uit liefde. En vervolgens: denk van te voren na over eventuele egoïstische motieven, vergeet je eigen eer, durf jezelf te geven in wat je zegt en doet. Handel zonder aanzien des persoons, en probeer zo te stimuleren dat de gemeente in haar leden dicht bij God leven. Het wonderlijke is vervolgens, dat je eer zult ontvangen, juist als je er niet op uit bent. Want mensen die levensecht spreken vanuit hun geloof, zonder bijbedoelingen, daar zijn we allemaal blij mee. Als je dat ervaart, komt er vooral ook veel vrijmoedigheid om rechtuit te spreken naar Gods bedoeling. Is dat niet een kenmerk van een levende, christelijke gemeente?

GELOVIGE! ERGER JE NIET

J.J. Dronkers

M meditatief

'Wees niet te spoedig geërgerd in uw geest, want ergernis huist in de boezem der dwazen'.

Prediker 7 : 9

Bekrompenheid

De titel is inderdaad niet origineel. ~~Had~~ ik de titel van het bekende spelletje beter intact kunnen laten? Predikers opdracht is niet specifiek gelovig. Zo ~~heeft~~ hij het ook niet geformuleerd. Er was dus alle reden om hierboven te zetten: 'Mens! erger je niet'. Heb ik misschien uw ergernis opgewekt door de indruk van bekrompenheid te ~~wekken~~? Ik zou zeggen: Erger u niet, lees ontspannen verder.

Correctie

Misschien kun je met je kinderen niet vroeg genoeg 'Mens! erger je niet' gaan spelen. Ieder mens is erbij gebaat een teveel aan ergernis te vermijden. Ergernis is schadelijk: je kunt blauw aanlopen van ergernis. Men zegt zelfs dat je je dood kunt ergeren. Een flink aantal mensen mag zich op doktersadvies niet meer ergeren. Ergernis kan ernstige schade toebrengen aan je gezondheid! Daarmee is Predikers opdracht ook een typisch gelovige opdracht geworden. God heeft me gemaakt. Wat goed voor mij is als mens, vindt Góð goed voor mij. Wij hebben wel eens de neiging om dingen die voor alle mensen gelden los te koppelen van ons geloof. In ieder geval vinden we ze minder belangrijk omdat ze niet kenmerkend zijn voor christenen. Die houding ver-

dient correctie. Als mensen zich al niet mogen ergeren, mogen gelovigen dat zeker niet. Is het Hoofd van de christelijke gemeente niet de eerstgeborene van de hele schepping (Col. 1 : 15)?

Wat niet past bij de mens als schein past des te minder bij een gelovige. Dat is niet alleen toepasbaar op ergernis. Het geldt voor de waar-schuwing onder de tabaksreclame, ja voor... noem maar op; ergernis-wekkend veel missschien.

Zure druif

Gelovigen hebben veel dingen waar ze zich aan kunnen ergeren. Ze zien nog meer kwaad in de wereld — en bij zichzelf! — dan ongelovigen.

Prediker zal het ook zelf ondervonden hebben dat de ergernis vaak bij zijn hart klopte. Hij heeft zich afgetoet over het waarom en de zin van alle dingen. Een logisch antwoord vond hij niet. Dat wordt gemakkelijk een bron van ergernis, zeker ook in onze tijd. God moet zich over zijn regeringsbeleid verantwoorden voor het parlement van de mensheid. Maar Hij weigert ter verantwoording te verschijnen.

Al dat kwaad. Al die waaroms. 'Mens! erger je niet': een gelovige heeft veel redenen om zich aangesproken te weten. Te meer omdat ergernis is niet alleen schadelijk voor je gezondheid. Je wordt er als mens een zure druif van.

Een beetje ergernis kan geen kwaad. Ook de wijze ergerd zich wel eens (bijv. Spr. 28 : 4). Maar de vrucht van ergernis als instelling is verzuring naar anderen, naar God, naar jezelf toe. Zulke mensen wil de HERE niet van ons maken!

Aan de wijnstok Jezus Christus groeien geen zure druiven. Erger-nis past alleen bij een dwaas.

Eisen

Wat moet je dan met al dat kwaad? Prediker heeft geleerd dat hij het verkeerde patroon van deze wereld niet écht kan veranderen. Alleen God kan dat doen. In Jezus Christus is Gods antwoord voor het forum van de mensheid verschenen. Je ergert je vaak als je in feite zó leeft alsof wij, mensen, het vol-maakte binnen handbereik hebben — bijvoorbeeld in de gemeente of als gelovige. Ondanks het werk van de Heilige Geest blijft er veel verkeerd. Gelovige! erger je niet. Heb wel verdriet over al dat kwaad. En laat je door het evangelie troosten tot een opgewekt, nieuw mens. Christus vernieuwt. Laat dat evangelie geen ergernis zijn, waar je je aan stoot. Verwacht Gods rijk zonder ergerniswekkende toestanden hier én straks!

GOD SPRÉÉKT

J. Luiten

– Of kijk *je* liever? (2e gebod)

Luisteren is best wel eens moeilijk. Kijken naar een film of video is veel makkelijker. Daar kun je je beter op concentreren dan op iemand die spreekt. Iemand die toch spreken moet, zorgt voor visuele hulpmiddelen.

Hoe doet God het nu? In de bijbel staan geen plaatjes. Natuurlijk kan je een kinderbijbel hebben waarin wel plaatjes staan, maar die hebben mensen er dan bijgemaakt.

God zelf heeft Zich expres niet aan zijn volk laten zien, toen Hij sprak vanaf de berg Sinaï. God **spréékt** tot ons en daar moeten we op afgaan, op zijn **Wóórd**.

Wat zie je van God?

Heb je God wel eens gezien? De Israëlieten vroeger ook niet.

Toch moesten ze geloven in God! Hoe kan dat? Hoe kan je nu geloven in iets dat je helemaal niet kan zien? Dat valt toch niet te bewijzen?

Veel mensen zitten daarmee. Kan ik geloven in God? En op grond waarvan dan? Want ik moet alleen luisteren, naar een God die spreekt. Ik kan er niks van zien.

Maar konden de Israëlieten echt helemaal niks zien van God? Toen ze de wet van God kregen, zagen ze de berg Sinaï in lichtelaai staan. God zelf zagen ze niet. Maar dat vuur, die bliksem, ze wisten heel goed: daarin is God! En hoe wisten ze dat? Dat had Mozes van tevoren gezegd namens God: Maak je er klaar voor, op de derde dag daal Ik neer op de Sinaï en dat zul je zien.

En als ze dan op de derde dag het meemaken: de aarde beeft, een zware wolk, donder en bliksem, een groot vuur, het geluid als van een bazuin, dan weten ze: daar is God.

En het klopt: God spreekt wéér. Mozes moet boven op de berg komen. Hij moet het volk waarschuwen niet te dicht bij te komen. En dan spreekt God de tien geboden, vanaf de berg. Iedereen hoort het. Iedereen beseft: dat is God, die daar spreekt!

Dezelfde God als die hen eerst uit Egypte had geleid, door de Rode Zee heen. Ze hebben Hem niet gezien, maar zijn nu zijn wraak over Egypte, zijn goedheid over hen, hebben ze meegemaakt. Ze weten maar al te goed: dat is God! Jullie hebben het gezien, zegt Mozes.

En als Mozes dan een boodschap

W wandelen met God

voor ze heeft namens God, dan is er geen twijfel aan mogelijk: God spreekt in Mozes. En als God spreekt, dan is het waar. Daar kun je op aan.

Geen beelden

Daarom zegt God in het tweede gebod: Geen beelden. Maak geen (goden)beeld. Je kunt zo'n beeld zien en beetpakken. Maar kan het wat zeggen en het ook nog waarmaken?

Dat is nu juist zo mooi van de Here God: Hij kondigt het aan en laat het gebeuren! Zo ging het met de uittocht uit Egypte en bij de Sinaï. In de straf van de ballingschap en met de belofte: jullie komen terug! Zo ook met de komst van de Here Jezus. God belooft het en Jezus komt. Hij heet zelf het Woord.² In Persoon maakt Hij Gods verlossingswerk waar.

Vind het fijn zo'n God te hebben! Dat is eigenlijk precies de inhoud van het tweede gebod. Geloof in Hem en vertrouw op Hem, op zijn Woord!

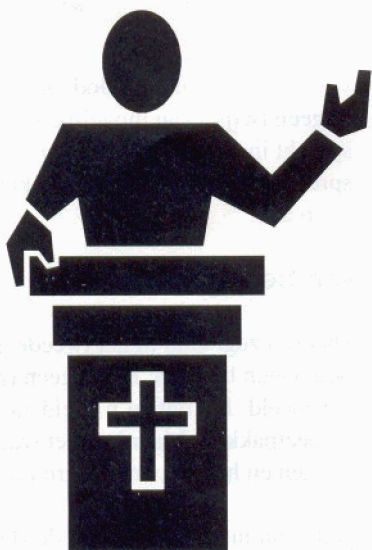
Israël deed dat niet. Ze wilden toch wat zien. Daarom maakten ze dat m m -

Net als heidenvolken deden: beeld God uit in de **vorm van** bijvoorbeeld een **kalf** en je hebt **God** voor je staan, zichtbaar. Dat is Hem **dan**. Maar weet je **dàn dat** Hij er is? Het is puur **wantrouwen** tegenover God zelf. Hij heeft gesproken. **Daar** moet je op af **gaan!**

Preken en visuele hulpmiddelen

Preken noemen we Woord van God, gebracht vanuit de bijbel. **Naar** een preek moet je **luisteren**. Hoe breng ik dat op? We zijn **vandaag** veel meer op kijken ingesteld. Dat **wordt** er inderdaad niet gemakkelijker **op**.

Toch geldt **ook** vandaag: je kan **God** niet zien. God **spréékt**. Je zult God dus **moeten** leren kennen, vanuit de boodschap die naar je **toekomt**. **Een** hele opgave vandaag de dag.

Daarom zullen we er alles aan moeten doen om die boodschap **zo** duidelijk en concreet mogelijk te brengen.

In dat kader passen visuele **hulpmiddelen**, om de boodschap te ondersteunen.

Een dominee kan beeldend vertellen. Een goed **voorbeeld** kan **meer** zeggen dan veel **woorden**. Hij kan een geschikt plaatje zetten op de samenvatting van zijn preek of met een projector op de **muur**. **Kinde-**

ren of jongeren kunnen het uitbeelden. Principeel verschil zit **daar** niet tussen.

't Is eigenlijk net als met plaatjes in een kinderbijbel. Dat doe je niet omdat je **God** wantrouwt als Hij spreekt, zoals ze deden met het gouden kalf, **maar juist** omdat je zijn Woord zo **goed mogelijk** in je op wil nemen.

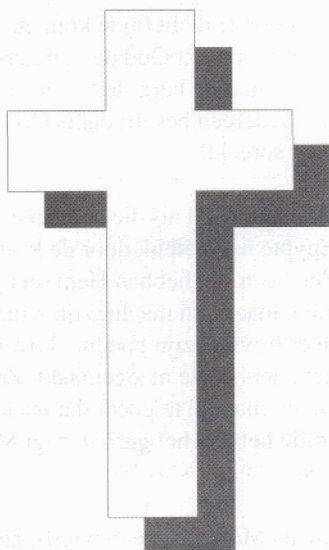
Maak je het de mensen dan niet te gemakkelijk? Voor ons is luisteren moeilijker geworden. Daar zul je rekening mee moeten houden. Anders bereik je mensen niet **eens meer**.

Dat betekent niet dat je moeilijke dingen weg **moet** laten. Het is juist de kunst om ze duidelijk te maken. Iets zichtbaar maken kan daarbij **helpen**.

Dat is niet tegen het tweede gebod: 'geen beelden'. Maar juist in de lijn van het tweede gebod: God spreekt. Laat het **horen** in de leven-de **verkondiging** ervan, zo duidelijk mogelijk.

God laat Zich zien in Christus

Als God ooit veel van Zichzelf heeft laten zien, dan wel in de Here **Jezus**. Johannes **zegt**: We hebben **Gods** heerlijkheid **gezien**, een heerlijkheid als van de eniggeborene des Vaders, vol **genade** en **waar-**

heid. We hebben Hem met **onze** handen **getast**.³

Dat is niet **eens** een 'hulpmiddel'. Jezus is de grote Middelaar, die je bij God terugbrengt. Hij kwam om Gods Woord te vervullen en dat **hééft** Hij gedaan, in zijn sterven en opstanding. Je ziet het **door de** ogen **van** de discipelen. Opdat je gelooft in God, zeker nu om de **He-re Jezus**.

God spreekt **vandaag** niet maar meer door engelen of profeten. **God** spreekt nu in de Zoon, de **He-re Jezus**.⁴ Luister naar Hem, in **ge-loof!**

¹ Exodus 4:35.

² Johannes 1:1.

³ Johannes 1:14; 1 Johannes 1:1.

⁴ Hebreëën 1:1; 2:3.

GEREFORMEERDE OPVOEDING EN HET ZELFBEELD

Jetze J.D. Baas

De invloed van de gereformeerde opvoeding

Twee kinderen spelen in de zandbak. Ze zitten heerlijk te scheppen en taartjes te bakken. Een van de twee is een kind van gereformeerde ouders, de ander heeft een niet gelovige vader en moeder. Je ziet geen verschil. Het kan zijn, als je er een tijdje bij blijft zitten, dat je het ene kind, na een lelijk woord van de ander, hoort zeggen: 'Dat mag je niet zeggen, anders kom je niet in de hemel.'

Datzelfde geldt in veel andere situaties. Aan de buitenkant kun je meestal niet zien of je met een kind van God te maken hebt of niet.

Is er verder veel opmerkelijk verschil in gedrag, in het 'zijn', bij kinderen van gelovige ouders en anderen? Op een aantal punten zal er herkenbaar gedrag zijn bijvoorbeeld in kerkgang e.d. Maar op veel andere terreinen is er maar weinig opvallend verschil. Ook gereformeerde kinderen kunnen zich eenzaam voelen. Ook onder hen komt depressiviteit voor. Ook onder de gereformeerden zijn er kinderen die zich 'afgewezen nietsnutten' voelen.

Wat is dan de invloed van de gereformeerde opvoeding op kinderen? Heeft dat bijvoorbeeld ook een positieve uitwerking naar het zich welbevinden van een kind? Is er vanwege de opvoeding sprake van een positief zelfbeeld? Aleid Schilder kwam enige jaren terug ons meedelen dat een 'strog gereformeerde' opvoeding juist meer kans bood om mensen depressief te maken.

In dit artikel willen we hier hardop

over nadenken. In de hoop daar samen verder mee te komen.

Wat is zelfbeeld?

Met het zelfbeeld van een mens bedoelen we vooral hoe iemand tegen zichzelf aankijkt. Dat kan zowel negatief als positief zijn. In één mens kan zelfs zowel de plus als de min kant een tijdje & bovendien voeren. Voor een deel is het zelfbeeld van een mens af te lezen aan de ma-

Opvoeding en onderwijs

te van zelfvertrouwen die hij of zij uitstraalt.

Soms kan er zelfs sprake zijn van een niet reëel zelfbeeld. Men onderschat of overschat dan zichzelf.

Met name jonge kinderen hebben nog niet zo'n reëel zelfbeeld. Dat heeft onder meer te maken met het feit dat ze hun omgeving nog onvoldoende kunnen taxeren.

Bij volwassenen is het zelfbeeld van de een voor een ander vaak moeilijk op de juiste waarde te schatten. Misschien heb je er zelf niet eens een duidelijk beeld van. En, het kan soms zo wisselend zijn. Er zijn mensen die uitstralen dat ze alles kunnen. Maar dat doen ze vaak alleen maar om daarmee te camoufleren dat ze in wezen heel onzeker zijn. En het kan Best zijn dat de man die zo vol zelfvertrouwen overkomt, juist wel heel zeker van zichzelf is.

Het is voor ons vaak moeilijk ons zelfbeeld scherp te krijgen.

Hoe ontwikkelt zich dat?

Je zelfbeeld bouw je voor een niet onbelangrijk deel op door anderen. Door je met hen te meten – zowel passief als actief – weet je of je iets lamt. Een compliment van anderen kan wonderen doen. Als iemand tegen je zegt: 'Wat zie jij er toch altijd leuk uit!' Dan versterkt dat iets van je zelfbeeld. Je gaat ex vervolgens ook des te meer op letten dat je er goed uitziet. Bijvoorbeeld: We hebben er thuis een tijd lang plezier van gehad dat we tegen één van de kinderen hadden gezegd dat hij het aanrecht zo goed kon opruimen en ~ ~ . Hij wou dat

karwei **tijdenlang** graag nog **eens** voor ons doen.

Uit onderzoek is gebleken dat onze maatschappij hoge waardering heeft voor mensen die er goed uitzien, en op de **tweede** plaats voor hen die de beschikking hebben over een **goede** dosis intelligentie. Door die accenten hebben mensen die er **knap** uitzien vaak een positiever zelfbeeld dan anderen. Ze stralen ook meer **zelfvertrouwen** uit. Datzelfde **is** te **zeggen** van intelligente mensen. Het omgekeerde is **ook** het geval: Heb je niet **zo'n** knap **uiterlijk** dan voel je al **gauw** een nietsnut. En als je niet zo goed kunt leren hoor je er ook niet bij. Op zichzelf zijn dit zeker in de **christelijke** opvoeding zaken die **we** eigenlijk niet moeten stimuleren. Wij hebben andere **criteria**.

Zelfbeeld wordt voor een niet onbelangrijk deel gebouwd door de omgeving.

Wat zegt de bijbel erover?

In de bijbel kunnen we **ook** wel het nodige **vinden** over het zelfbeeld van mensen. Met name het boek der psalmen laat ons menig dichter in het hart kijken. Een paar voorbeelden: Een nogal **negatief** zelfbeeld heeft David van zichzelf in psalm 22: 'Ik ben **een worm** en geen **man**.' Ps 32:3: 'Zo lang ik zweeg kwijnde mijn gebeente weg.' Psalm 42: 'Mijn **ziel** buigt zich neder in mij.' En **ook** Paulus zegt in Romeinen 7: 24: 'Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit dit sterfelijke lichaam.' In al **deze** gevallen is het **echter** niet het **laatste woord**. Er volgt nog wat. **Steeds** opnieuw blijkt dat er in diezelfde psalmen en ook bij Paulus namelijk ook het vaste **vertrouwen** is, dat God je blijft aanvaarden. Ondanks alles!

Bijvoorbeeld: Paulus vervolgt **wel** heel overtuigend: 'Gode zij dank door Jezus Christus.'

We zeiden al dat in **onze** maat-

schappij de criteria om mensen – en dus ook jezelf – te waarderen, zijn: uiterlijke schoonheid en **intelligentie**. Maar **onze** God heeft heel andere criteria. Dat zie je heel duidelijk als de Here David aanwijst aan Samuël om koning te worden over zijn volk. Al de zonen van Isaï gaan voorbij. Al bij de eerste **zoon** denkt Samuël: dat is vast de nieuwe koning. Maar dan **zegt de Here: (1 Sam. 16: 7)** 'Het komt immers niet aan op wat de **mens** ziet; de **mens** toch ziet aan **wat voor** ogen **is**, maar de Here ziet het hart aan.

God blijft je aanvaarden, ondanks alles.

Nu is dat voor ons heel moeilijk: het hart van **een** mens doorgronden. En toch is dat het waar we in de omgang met anderen juist op uit moeten zijn: 'Wat gaat er om in je hart? Wie ben je **eigenlijk**?' Daarmee zet je de **vooroordelen** over het uiterlijk opzij. Want dan leer je iemand werkelijk kennen. Ga maar eens na bij je zelf. Vind je het **niet** geweldig als iemand zich werkelijk in je interesseert, je echt wil leren kennen? Zijn hart open stelt, om jouw hart te vinden? Dat geldt helemaal in de opvoeding. Gods Woord wijst **ons** die weg, de **weg** naar het **hart van** elkaar. Ontroerend is – als je het diep tot je door laat dringen – het moment waarop **Jezus** de kinderen bij zich laat komen (**Marcus 10: 13-16**). Geen voorwaarden vooraf, geen **selectie**: alleen de knappe, of alleen de **intelligente** kinderen. **Nee**, alle kinderen **mogen** bij Hem **komen**. Hij **omarmt** ze allemaal en ze ontvangen zijn zegen!

Wat is een gereformeerde opvoeding?

Gereformeerd opvoeden, bestaat dat eigenlijk wel? Of is je opvoeding net mals alle andere **opvoeding**, alleen met af en toe een gere-

formeerd sausje erover?

Gereformeerde opvoeding bestaat wel degelijk. Daar zou je een boek over **kunnen** volschrijven. En dit is slechts een artikel dus **daarom** nu alleen een paar kernpunten: De basis voor de gereformeerde **opvoeding** vinden we – uiteraard – in **Gods Woord**. Een in dit verband veel **aangehaalde tekst** is Deuteronomium 6: 7. Daar staat dat je het leven voor de **HERE** er bij je kinderen moet inprenten (!). Je zou die tekst **kunnen** samenvatten in: 'Leer ze Zijn liefde.' Een andere '**kern-tekst**' voor de gereformeerde **opvoeding** vind je in Hand. 2: 40: '**Want voor U** is de belofte en voor uw kinderen...'

Daaruit **blijkt**: de basis voor de gereformeerde opvoeding ligt in Gods **beloften**. Zonder enige voorwaarde vooraf aanvaardde Hij jou en je **kind**. Dat heeft dan **ook** consequenties voor jou – opvoeder – als Zijn plaatsvervanger. Je mag – en je moet het ook echt steeds weer doen – tegen je kind **zeggen**: 'God houdt van je. Hij wil eeuwig met jou verder, dat heeft Hij je zelf beloofd.' Dat zou je **feitelijk** het centrum van de gereformeerde **opvoeding** **kunnen** noemen. Jouw kind, is Gods kind. Zo benader je jouw kind in heel de **opvoeding**. Elk kind is **een** parel in Gods hand. Dat betekent in de praktijk dat je **als** ouders je **kind** aanvaardt, zoals het is. Of je kind nu knap is, niet kan leren, **gezeglijk** is, of opstandig en zovoorts. En laat dat ook **aan** je **kind** merken: 'Ik houd van je. Gewoon omdat je mijn **kind** bent. Je hoeft daarvoor niet eerst iets te presteren.'

Kind ik houd van je omdat je mijn kind bent. Je hoeft niet eerst iets te kunnen.

En je zet datgene wat jouw kind **kan** ook niet af tegen wat een ander **kind kan**. Elk **kind** moet met zijn/haar eigen **gaven** aan het werk en niet met die van een ander. De competitie is **feitelijk** geen **bruik-**

baar middel in de **gereformeerde** opvoeding. Vervolgens werk je er aan dat het **kind** leert zichzelf te accepteren: '**God** heeft jou **w** gemaakt, zoals je bent. En zo houdt Hij **ook** van je! En zo mag jij ook van jezelf houden.' Je leert je **kind** van Gods liefde te leven. Zodat je **kind** niet uit angst voor de **toornen** de God Hem gaat dienen, maar juist leert uit **dankbaarheid** aan Vaders hand te **gaan**. Dankbaar omdat Hij altijd je Vader wil zijn. Aan die Hand gaan betekent **ook**: Zijn leefregels aanvaarden als de beste die er zijn. Want die zijn **betrouwbaar** en willen het leven goed maken, nu d.

Wat **betreft** praktische **pedagogische** aanwijzingen in de bijbel (al is dat uiteraard **geen** opvoedkundig **boek**): In het **boek** Spreuken vinden we een tal van uitspraken die met de opvoeding te **maken** hebben. En ook Paulus geeft op **meer** plaatsen zijn visie op een **goede christelijke opvoeding**. Zie bijvoorbeeld Ef. 6: 1-3 en Col. 3: 20

Ook ouders leven uit de vergevende liefde van God.

Hoe beïnvloeden die elkaar?

Het is hierboven al gezegd: je zelfbeeld **wordt** voor **een** niet onbelangrijk deel gevormd door je omgeving. **Dan** heeft de opvoeding daar dus ook veel invloed op. Geeft de **gereformeerde** opvoeding dan aanleiding voor het **bevorderen** van een negatief zelfbeeld? Als de gereformeerde **opvoeding** zich voltrekt binnen de lijnen die hierboven geschetst zijn, dan zie ik daar maar weinig redenen voor. Met **name** als **we** **ons** in de opvoeding spiegelen aan de Bijbel en daarin lezen hoe God – als de grote **Opvoeder** – naar **ons** kijkt. **Dan** ontdek je daar steeds weer: Zijn onmetelijk liefdevol en eindeloze geduld en waarachtige **ontferming**. Dan zal dat toch zeker in onze opvoeding **ook** gaan doorstralen. Als opvoeder ben je immers Zijn **vertegenwoordiger** op

aarde. Dat betekent dan in de opvoeding zijn liefde laten zien. Je kind vol liefde leiden op Gods eeuwige weg.

Je mag je kind er dagelijks van overtuigen: 'Als God **naar** jou kijkt ziet Hij Christus. Want omdat je gedoopt bent ben je een stukje van Hem **geworden**. Je bent dood voor de wet!' (**Romeinen**).

Die positieve dingen **mag** je allemaal in je opvoeding uitdragen aan die ondeugende **boefjes** van je, of **aan** die soms **zo dwarse** puber van **vijftien**. Natuurlijk, **ongehoorzaam** gedrag en verkeerde daden wijs je **af**. Soms moet dat **zelfs** met straf gepaard gaan. Zo handelt **God** bijvoorbeeld met David als hij **zwaar** de mist in is **gegaan met** **Uria en Batséba**. Maar dezelfde beloften blijven voor David gelden. In de straf was God uit op Davids **bekeering**, op zijn behoud. Daar kunnen we in de opvoeding veel **van** leren. Je bent uit op het behoud van je kind. Je kind **blijft** kind in Christus. **Zo** blijft God je kind aanzien. Dat is niet meer weg te poetsen. En dat **mag** je dan zelf je ook laten merken. Steeds weer. Net zoals **Hij** bij jou.

Voorbeeld

Het is dan ook heel **belangrijk** dat je als ouders **zelf** steeds meer uit die vergevende liefde van God leeft. Kinderen **merken** dat. Haal het daarom steeds weer hardop naar boven voor je **zelf**, denkend aan **Deuteronomium 6**, als je aan tafel zit, als je onderweg bent, als je ze naar bed brengt: God houdt van jou en van mij. Ondanks alles... Wat **een** heerlijke God hebben we toch! Laat de dank daarvoor in je manier van leven, dus ook in je manier van opvoeden **doorklinken**. Dat **km** **een** positieve bijdrage leveren aan het zelfbeeld van jezelf en je kinderen. God aanvaardt je, hoe je er ook uitziet, wat je ook maar presteert (of juist niet). Dat is de grondregel **voor** vader en **moeder** thuis, en voor de meester en de juf op school.

God is er altijd voor je, ook al zit je soms in de put. Ben jij er zo ook voor de ander?

Alle problemen verholpen?

Helaas kun je daarmee niet alle problemen met **betrekking** tot het **zelfbeeld** voorkomen. Er zijn ook kinderen die door fysieke omstandigheden **een** negatief zelfbeeld en de **daarmee** **gepaard** gaande depressiviteit met zich **meedragen**. Anderen komen **door** gebroken thuissituatie **enorm** in de knel. En depressiviteit kan ook op oudere leeftijd nog **toeslaan**, als gevolg van ongrijpbare gebeurtenissen in het leven.

Dat blijft helaas bestaan. Naar hen toe zullen we er juist extra zorgvuldig in moeten zijn, dat **we** Gods liefde positief naar hen uit blijven stralen. Je mag je zijn **instrument** weten in die situatie. Dat betekent niet steeds maar zeggen: 'God houdt echt wel van je.' Maar dat nu juist in de praktijk brengen. Bijvoorbeeld: door te luisteren. **Door** er te zijn voor iemand. Dat kan dan al zo veel betekenen. **Ook** al zitten ze **keer** op keer overal op te **moppen**, misschien zelfs **ook** op jou. Blijf er toch steeds weer op bezoek gaan. Je hoeft **meestal** niet zoveel te zeggen, **maar** alleen maar te kuis-teren, **soms** een hand vast te houden, of een arm om die schouder te leggen. En maanden, of zelfs **jaren** later, als de depressie wat weggeëbd is, **kun** je het **horen**: 'Dank je wel, jij was voor mij de weg naar het licht. Want je was er steeds weer.'

En doet onze God met ons niet net zo? Hij is er altijd voor je, ook als jij wel eens diep in de put zit. Dat **beeld** mag je uitstralen. **Ook** in deze situaties kun je de 'spiegel van Gods liefde' zijn.

In de praktijk

Hoe werkt dat nu concreet in de opvoeding? We zijn **altijd** geneigd het positieve in iemand te zoeken.

Voor al in situaties waarbij iemands onvermogen aan het licht komt.

'Natuurlijk jij kunt niet zo goed rekenen, maar jij kunt wel heel goed tekenen.' En er is veel voor te zeggen om een kind zo te benaderen. Maar zou het niet veel sterker zijn om tegen een kind in die situatie te zeggen: Joh, dat maakt voor God helemaal niks uit en voor mij ook niet. Ik hou van je, mijn kind, en onder alle omstandigheden ook Zijn kind. Ook al pakt het anders uit dan wij verwacht hadden. God vraagt niet eerst naar wat je kunt. Nee, Hij begon met tegen je te zeggen: Je bent mijn kind. En laat daar om maar eens zien wat je kunt. En al is het een heel klein beetje, je blijft mijn kind. Want Ik koos je uit! Weet je waarom? Daarom! Ik houd van jou.

Laat dat de positieve grondhouding zijn in de opvoeding. En dat kun je niet vaak genoeg naar voren laten komen: Niet op je zelf zien. Maar op Christus zien. Zo kijkt God ook naar jou.

Door Christus.

In memoriam

*We zijn op weg, we trekken naar een stad
met open poorten, met eeuwig uitzicht
vanaf de trans, op de toren met licht
dat niet urenlang dooft.*

*We zijn op weg naar wat ons is beloofd.
De rugzak raakt nooit zonder zware last.
Een berghut biedt wel 's nachts een onderdak,
maar verder moet de gast.*

*Hoe zwaar kan verdriet wegen? Zo zwaar als
lood met de afgrond van de dood dichtbij.
Hoe kan troost genezen: een bloemenwei
in het vroege voorjaar.*

*Wat God begon, zal hij ook met zijn woord
voldragen aan het licht brengen. De stem
van de berggids klinkt zo vertrouwd als brem
met kleur na winterkou.*

*We zijn op weg. Opeens schokt in de tijd
de rij door een zware val. We staan doof
en dwaas vol ongeloof te kijken: leidt
een goddelijke hand?*

*Gebroken, zonder adem, zo alleen.
Tranen, bronnen voor een complete beek.
Ons valt uiteen en drie wordt twee en een,
twee wordt een, een is een.*

*De raadsels vragen om antwoorden. Wie
kan ze geven? De rugzak wordt te vol
om te dragen. Wie heeft handen om die
last op te houden. Wie?*

*De beek stroomt uit in de zee. Het bergpad
neemt de klimmer mee. Aan de reddingslijn
verbonden volgen we de Man die zijn
leven gaf voor onmacht,*

*voor radeloze hoogtevrees, voor angst
door het onredelijke evenwicht
van feiten, dromen, duisternis en licht
met eindeloze kracht.*

Lenze L. Bouwers

EEN AMERIKAANS BAKEN IN ZEE VOOR GEREFORMEERDE POLITIEK 1

A.J. Verbrugh

Samenleving

*Kleine boekjes krijgen minder aandacht dan dikke pillen. Soms ten onrechte, zoals bleek bij lezing van het 55 blz. tellende boekje van de hoogle-raar nieuwere kerkgeschiedenis dr. M. te Velde dat de ondertitel draagt **Hoofdpijnen uit de kerk-geschiedenis van koloniaal Noord-Amerika (1607-1776)**. Het verscheen in 1996 bij de Willem de Zwijgerstichting (Postbus 10049, 7301 GA Apeldoorn) en is niet alleen een nuttige inleiding voor studie, omdat het een overzicht geeft van het begin van het ingewikkelde kerkelijke leven in de Ver.Staten. Maar het is ook en vooral prikkelend omdat - zoals Te Velde schrijft - we er veel knelpunten terugvinden, die precies zo in Nederland voorkwamen en voorkomen.*

Veelkerkelijk Amerika

In het volgende willen we daarom niet volstaan met een **overzicht** van de **inhoud**, maar die ook toepassen als een baken voor de **gereformeerde** politiek in ons land.

De hoofdtitel van de publicatie luidt **Puriteins, pluraal** en opgewekt. Dit zijn namelijk drie hoofdmotieven die de auteur bij de voortgang van het christelijk leven in Noord-Amerika onderscheidt. Canada, dat tot 1760 onder Frans bestuur stond, blijft hier buiten beschouwing.

Puriteins (blz.9-23). Dit is de geschiedenis van de gelovige puriteinen die in de 16e en 17e eeuw in Engeland ijverden tegen de hiërarchie en de uiterlijkheid van de Anglicaanse staatskerk. Zij waren ver-

deeld in onder meer presbyterianen (die een **gereformeerde**, bovengemeentelijke kerkregering erkenden) en met name congregationalisten (**independenten**) die van de **eerstgenoemden voornamelijk** verschilden doordat zij van de onafhankelijkheid van de gemeenten als **plaatselijke** groepen van gelovige lidmaten uitgingen, maar van verdere kerkelijke ordeningen niet veel wilden weten. De **lidmaten** moesten individueel zuiver zijn, 'puur' en **bepaalde** spirituele kenmerken tonen. Zeer bekend werd dat een groep met kenmerkend veel congregationalisten in 1608 de **druk** van de Engelse **staatskerk** ontvluchtte door uit te wijken naar Nederland. In 1619 gingen zij **veder** naar Amerika (om 'verhollandsing' te voorkomen). Zij waren de Pel-

grimvaders, die in 1620 voet aan wal zetten ten zuiden van het tegenwoordige Boston. Hier werd een gesloten puriteinse kolonie gesticht met de naam **Plymouth**. **Andere meer of** minder verwante en ook **numeriek** sterkere kolonies volgden. Samen vormden zij 'New England' in de **noordoosthoek** van de **Ver.Staten**. **Hun** vorm van calvinisme zou een belangrijk stempel op Amerika gaan **drukken**.

Pluraal (24-39). Niet alleen vanwege de **druk** van de Anglicaanse kerk (en overheid) werd er naar Amerika geëmigreerd. Velen werden naar de Nieuwe Wereld gedreven op zoek naar betere economische mogelijkheden. Een stroom van Engelsen, Schotten, Hollanders, Duitsers en Zweden **kwam** over naar de Britse koloniën in Amerika. Zij brachten hun godsdienst **mee**. Zo ontstond een anglicaanse kolonie in Virginia, een vooral rooms-katholieke in Maryland, verarmde **luthers** vestigden zich in **Georgia**. Christelijke kerken van diverse confessie en **ordening** werden naast elkaar gevestigd. Te Velde wijst erop dat de **kerkelijke kaart** een voor Europese **begrippen** ongekende variatie kreeg. Opgewekt (40-48). In de 18e eeuw drong het rationalisme van het **Verlichtingsdenken** door. In de nieuwe **ontginningsgebieden** waren leden van eenzelfde kerkelijke richting vaak niet dicht bij elkaar gevestigd. Het **gevaar** van geestelijke teleurstelling en afkoeling dreigde. Elders ontstond de ingezonkenheid van een passief **gewoontechristendom**. Dit was tegen het **Verlichtingsdenken** niet opgewassen. Op wekkingspredikers als de van oorsprong congregationalistische Jonathan Edwards (1703-1758) en de

anglicaanse, **maar** 'interkerkelijk' geworden George Whitefield (1714-1770) gingen **hiertegen** in door veel nadruk te leggen niet alleen op vrije **genade**, maar **ook** op emoties, schokeffecten, de pijnen van de hel, persoonlijke wedergeboorte, 'awakening' (wakker worden uit de zonde). Puriteinen, piëtisten en methodisten vonden elkaar in een groot reveil, de Great **Awakening**. De Bijbel is **genoeg**, dacht **men**, confessie is **niet** strikt nodig. De Awakening overschreed gemakkelijk de **grenzen** van de kolonie-staten en vormde een **nationale** Amerikaanse **benadering** van het christelijk geloof. Terwijl de **Verlichting** in 18e eeuw Europa het calvinisme en het bijbelse **christendom** in **kerk** en politiek meer en meer ondermijnde, vormde de Awakening op geestelijk gebied in Amerika een kracht die min of meer naast de Verlichting bleef bestaan.

De samenleving van puriteinse ultra's

Vóór de **reformaties** van de 16e eeuw was het in westelijk Europa publiek verplicht om **te** behoren tot de georganiseerde **R.-K.Kerk**. Na de reformatie bleef deze publieke verplichting dikwijls bestaan, met dit verschil dat ieder nu moest behoren tot de eenheid van de nationale kerkorganisatie **van** het land **waar** hij **thuis** was. Vandaar de aanvankelijk **grote** druk van de anglicaanse staatskerk tegen de puriteinen. Toen deze Engeland ontvluchtten en zich in **nieuw** gebied in Amerika vestigden, **was** het de **vraag** wat zij op hun beurt van de onderdanen **zouden** eisen. De (**kleine**) kolonie van de pelgrimvaders in New Plymouth was meer een religieuze gemeenschap dan een staat. Meer een staat vormde de kolonie Massachusetts die werd gesticht door de calvinistisch-congregationalistische puriteinen die met een volgende **immigratiegolf** naar Amerika kwamen. Geestelijke radicalisering schoof de waarde-

ring **voor** uiterlijke organisatie van de kerk enigszins **opzij**. De gemeente telde wel veel **kerkgangers**, maar om als gelovige te worden aangemerkt was het niet voldoende dat men belijdenis **van** geloof **deed** en dat niet was gebleken dat men daar in leer of leven **tegenin** ging. Om 'wezenlijk **bekeerd**' lidmaat van de gemeente **te** mogen heten, werd meer gevraagd. Zo iemand moest van subjectieve ervaringen kunnen getuigen **en** meer kenmerken van heiligheid **tonen**. Het komt ons **voor** **dat** enige invloed van de radicalisering van het anabaptisme hier niet kon worden betwist. Aanvankelijk was de kolonie een **handelmaatschappij**, maar er kwam een oligarchisch wetgevend college, **waartoe** **alleen** de 'wezenlijk **bekeerde**' kerkleden mochten behoren. Deze wetgevers waren 'ultra's' die de **strafwetgeving** **zoveel** mogelijk **ontleenden** aan de **wetten** van Mozes, en in de gevallen waar in het Oude Testament een duidelijke uitspraak ontbrak, moesten de **rechters** oordelen zo nauw mogelijk volgens **Gods wetten** **als** zij **konden** (A.A. van Schelven, *Uit den strijd der geesten*, W. ten Have 1944, 125). We lezen dat de strafwetten ook de kerkgang, **miskening** van Gods Woord en ketterij **konden** betreffen. Te Velde schrijft dat men enerzijds een geheel zuivere kerk wilde, en aan de andere kant een burgerlijke samenleving die met de kerk samenviel. Daarbij wilde men een **theocratie** inrichten **zoveel** mogelijk volgens het voorbeeld van Mozes, Jozua en Samuel in hun tijd. Maar was dit een ideaal volgens het evangelie? Calvijn schreef dat de door Mozes afgekondigde zedenwet van de Tien Geboden moet **worden** onderscheiden van andere **wetten** **van** Mozes die **voor** de volken kunnen worden veranderden afgeschaft zonder Gods wet aan te tasten (Instituut, IV, XX, 14-15). Ook onze **gereformeerde** bezwaren tegen een theocratie als politiek stelsel zijn **bekend**. De theocratie **onder** Israël vond voorgoed haar einde bij de

val van Jeruzalem (587 v. Chr.). De latere profetie sluit theocratie als politiek **machtssysteem** verder uit (Zach. 4 : 6). De **territoriale** en nati&-politieke afzondering van Israël vond door de ballingschap een einde en **ook** de **christelijke kerken konden** zo'n nationaal-temtonaal isolement niet verwezenlijken. Gods volk **moest** in eenzelfde gebied samen met anderen leven. Wie niettemin probeerde een theocratisch-politieke samenleving te vestigen, **ging** tegen de situatie in die de discipelen van Jezus **van** het begin af zouden **ontmoeten** en waartegen hun Meester had gewaarschuwd (Mat. 13 : 29; Luc. 9 : 55). Zie **ook** C. Trimp, *Onkruid & sen de tarwe*, in Groen Katern van Ons Burgerschap, dec. 1989.

Burgerlijke tolerantie is onontkoombaar

Toch is door allerlei meer radicalistische groepen geprobeerd **m'n** theocratie in te richten als een burgerlijke samenleving die alleen door 'wezenlijk bekeerden' zou worden geregeerd. We **zien** het **vandaag** bij een formalistische stroming in de SGP, die een **beroep** op de bijbel als hierboven afwijst als eenzijdig en ontleend aan een zogeheten verkeerde visie van dr. A. Kuyper & van de Zwaag, *Publieke moraal raakt kern van christelijke politiek*, Zicht, apr. 1997, blz. 8). We zagen het **ook** bij de puriteinen in Massachusetts. Als echte **formalisten** rekenden ze onvoldoende met de **doorwerking** van de zonde, die **zo** wel een wettelijke ordening eist die geschikt is voor de gehele **bevolking** als een **bindende** kerkelijke ordening voor alle ingeschreven kerkleden. De **doorwerking** van de zonde maakt dat de 'reincultuur' van ook de meest 'pure' samenleving zal uiteenvallen in een **min** of **meer** 'gemengde' samenleving, en daarmee moet worden gerekend. Te Velde bericht dat in 1635 Roger Williams werd verbannen omdat hij een scheiding tussen **kerk** en staat wilde. **Ook** anderen wilden

IN MEMORIAM

LOURENS DOEKES

19 november 1913 – 23 augustus 1997

Leven en sterven voor de Here

Vrijdag, 29 augustus, hebben wij prof. dr. Lourens Doekes **ten grave** gedragen, **onze emeritus-hoogleraar** dogmatiek., symboliek, ethiek en encyclopedie. In de **samenkomst, voorafgaande** aan de **begravenis**, las de wijkpredikant, ds. J. Kruidhof uit **Zwolle**, voor uit Rom. 14 'Want **niemand onzer leeft voor zichzelf, en niemand sterft voor zichzelf; want als wij leven, het is voor de Here, en als wij sterven, het is voor de Here. Hetzij wij dan leven, hetzij wij sterven, wij zijn des Heren**'.

Ja, dacht ik, dat is het. Het geldt voor ons allemaal: leven en sterven voor de **Here**. Maar wat is het waar gebleken in het leven en in het sterven van prof. Doekes. Een leven, toegewijd aan de dienst van zijn **Heer**. Trouw aan **Hem**, die hem geroepen had.

Je ziet **hem** weer voor je tijdens de colleges. **Ze** waren niet flitsend, die colleges van prof. Doekes. Maar wat een **toewijding** sprak er uit **de minutieuze aandacht, die hij aan elk detail van de stof besteed had; wat een grote liefde voor de Heilige Schrift en voor de gereformeerde belijdenis; wat een eerbied voor al voor God en voor de Here Jezus Christus**.

Ia, ik **denk** dat **ons** dat het **meest** is bijgebleven. Prof. Doekes **was** daar in een **ware** voorganger, in die houding van diepe eerbied. Wij respecteerden hem om zijn **grote kennis van de theologie en van haar geschiedenis; om het speelse gemak, waarmee hij met de talen omging – grieks, latijn, hebreuws – nauwelijks beseffend dat dat voor ons wat moeilijker lag; maar toch bovenal**

daarom dat zijn leven en **zijn** onderwys 'voor de Here' was. in dienst van de God die **zijn** leven verlost had door Jezus Christus.

Leven voor de Here, dat betekende voor prof. Doekes ook leven in bescheidenheid, in ingetogenheid. Het **was** geen **valse bescheidenheid**, die vaak **alleen** maar hoogmoed verbergt. Hij kon ook in de latere jaren oprecht verbaasd zijn, **als hijzelf of zijn** werk nog aandacht kreeg. **Zijn** bescheidenheid heeft hem, vrees ik, wel eens gehinderd in zijn werk. Hij bleef **vaak** wikken en wegen, en **kwam** dan maar moeilijk tot publicatie. Maar het was en het bleek toch de bescheidenheid van een kracht die in dienst staat van een grote Heer. Leven voor de Here, het betekende **ook** dat prof. Doekes niet leefde voor mensen. Onverwachts **werd** hij geroepen om zijn **leermeester** prof. dr. K. Schilder op te volgen, een groot leermeester, **voor** hem en voor vele **anderen**. Bovendien **was** hij ook nog een tijdlang een **persoonlijk** assistent van K. Schilder geweest. Wat had **er meer** voor de hand gelegen dan &t hij zijn roeping had gezien in het alleen maar zorgvuldig overdragen van Schilders erfenis?

Prof. Doekes is daarvoor bewaard gebleven. **Zeker, hij sprak** altijd met **zeer veel respect** over K. Schilder. Hij accepteerde het niet als wij als studenten over 'Schilder' spraken.

'Proféssor Schilder, bedoelt u?', **zei hij dan**. Maar hij **was** allesbehalve een epigoon van K. Schilder. Hij veroorloofde zich kritiek op zijn **leermeester**, als hij dat nodig vond, **b.v.** op diens opvattingen over de eeuwige haat van **God**. Hij gaf **ook ruimte voor een dissertatie**

een drempel tussen **kerk** en politieke samenleving aanbrengen en verlieten Massachusetts. Zij stichtten de kolonies Connecticut en New Haven. Roger Williams begon een nieuwe kolonie Rhode Island, waar **religievrijheid** heerste. Deze **trok** andersdenkenden aan, **zodat** zich daar **ook** baptisten en quakers vestigden.

Het aantal **voorstanders** in Massachusetts van een strikte verbinding van het burgerschap met 'wezenlijk bekeerd' kerklid zijn ging afnemen. De **invallen** van indianen, tegenslagen door grote branden en de toenemende controle door de Britse kroon lieten zien dat **ook** zij die **niet** als 'wezenlijk bekeerd' kerklid te boek stonden, nodig waren in de politieke **samenleving**. Toen werd voor een **tussenoplossing** gekozen. Naast de **'pure'** kerkleden waren er **ook** andere leden, die **wel** tot de **geregelde** kerkgangers behoorden, **maar** geen **toegang** kregen tot het Avondmaal. **Toch** de **insde men** **er** voor **terug hun kinderen** de **Doop** te weigeren. Zo ontstond de **figuur** van de 'Half-way-covenant', een soort van **kandidaat-verbondslid**maat, dat niet **aan de Tafel** van de Heer werd toegelaten, maar van wie de kinderen wel gedoopt mochten worden. Nu werden ook aan zulke 'kandidaten' de volle burgerlijke rechten in **& samenleving** toegekend.

Dit was het excentrieke resultaat van de ultra's die wilden vasthouden aan hun eis dat **het volle** burgerschap alleen **aan 'pure bekeer-&'** personen toekomt. In Connecticut gold reeds de **regel** dat ieder die de **eed van trouw** aan de **staatsgemeenschap** aflegde, stemrecht **h**ziet. De **wal** keerde (**& radicalistische koers** van) **het** schip. Gaandeweg **werden ook** in Massachusetts de regels voor het burgerrecht **gewijzigd**. Toen het Britse parlement na de **omwenteling** van 1688 en de **troonsbestijging** van Willem III burgerlijke tolerantie **ook** voor de Amerikaanse koloniën verplicht stelde, betekende dit geen **grote verandering meer**.

als die van J. Dourna, waarin de nodige kritiek op Schilder werd geuit. Ook zijn colleges waren **allesbehalve** 'schilderiaans'. Opvattingen van K. Schilder werden **niet** met meer nadruk naar voren gebracht dan die van andere **grote** voorgangers. Het waren ooit curatoren die aandrongen op meer werk van Schilder op de **pensumlijst** voor tentamen dogmatiek. Het is, menselijkerwijs gesproken, mede aan prof. **Doekes** te danken dat de Gereformeerde Kerken geen Schilder-kerken geworden zijn.

Getuige van de heilige God

Het is kenmerkend voor het leven in eerbied voor de Here, dat prof. **Doekes** geleid heeft, dat hij **gepromoveerd** is op een studie over de **heiligheid van God**¹. Het **was** een thema dat hem zeer na aan het hart lag. Het **proefschrift** beschrijft zorgvuldig de **ontwikkeling** van het **begrip** 'heiligheid' in **gereformeerde** theologie van de 17e en 18e eeuw. Prof. **Doekes** kon hierin veel kwijt: zijn **kennis van** en liefde voor de gereformeerde theologie; zijn **talenkennis**; zijn toewijding aan de **heilige God**.

Helaas zijn de **resultaten van** deze studie nog niet genoeg **bekend**. Prof. **Doekes** laat duidelijk zien dat de populaire weergave van 'heilig' met 'afgezonderd' onjuist is. Dat blijkt **alleen** al hieruit, zo stelt hij, dat de heiligheid van god niet **alleen** een motief voor zijn **oordeel** is, maar **ook** voor de bewaring van zijn **verbondsgemeenschap** met de mensen. Bovendien zijn er genoeg andere **termen in de Bijbel om 'afzondering' mee** aan te duiden. Wat is heiligheid dan wel? Prof. **Doekes** schrijft: het is de eigenschap van God, waardoor Hij in alles Zichzelf zoekt en alles op zijn verheerlijking richt. De heiliging van het schepsel is, dat het aan de verheerlijking van Gods Naam dienstbaar wordt gemaakt. Een actuele toespitsing krijgt de studie waar prof. **Doekes** **handelt** over de heiligheid van de kinderen

van de gelovigen. Dat **was** immers een van de kwesties die in de tijd van de Vrijmaking speelden: wat betekent het dat wij van **onze** kinderen belijden dat zij 'in **Christus** geheiligd zijn'? Slaat dat op hun wedergeboorte, zoals de synode had uitgesproken?

In een breed hoofdstuk² laat prof. **Doekes** zien hoe hierover **ook** in de 17e en de 18e eeuw uitvoerige discussies geweest zijn.

Zijn eigen conclusie is: dat deze **kinderen** heilig genoemd worden sluit in, dat zij van hun vroege jeugd af met hun **ouders** door God in **zijn** verbond **zijn** opgenomen, om Hem in zijn heiligdom te dienen. Wie van hen dit voorrecht versmaad en het bloed van de Zoon van God, waardoor hij geheiligd **was**, met de voeten **vertreedt**, die **zal** zijn oordeel ontvangen: hij wordt als onreine uit het heiligdom verstoten.

De dissertatie eindigt met het aanhalen van Openb. 22:11: 'wie heilig is, hij **worde** nog meer geheiligd'. Dat **was** de roeping die prof. **Doekes** ook zelf wilde gehoorzamen.

Heel mooi vind ik de titel van deze studie: 'De Heilige'. Het gaat maar niet abstract over 'de heiligheid van God'. Nee, het is theologiseren voor het aangezicht **van** de Persoon van God Zelf, die heilig is. In 1917 verscheen een boek dat de **theologiegeschiedenis** van onze eeuw **mee** bepaald heeft: Rudolf Otto, *Das Heilige – 'Het heilige'*: het zou in de religie gaan om het geheel andere, het 'numineuze', dat wat de mens met vrees **en** eerbied vervult. Maar prof. **Doekes** zegt: het gaat niet om **hét** heilige, het gaat om **de** Heilige; het gaat om de **Persoon** van onze heilige God, die met ons wil omgaan in het verbond door **ons** verheerlijkt wil worden. Dat is de grondtoon **van zijn** eigen leven geweest.

Gereformeerd belijder

Prof. **Doekes** heeft in de loop van zijn Kamper jaren verlichting ont-

vangen, doordat het **doceren** van ethiek en encyclopedie van hem **afgenomen** werd. Maar naast dogmatiek is hij altijd symboliek blijven geven, het vak waarin de **belijdenisgeschriften** bestudeerd worden. Hij hield van dit vak, want hij hield van de **gereformeerde belijdenis**. Het monument voor deze liefde is zijn boek *Credo*³. 'Credo', weer zo'n **mooie** titel: 'Ik geloof'. Prof. **Doekes** **bestudeerde de belijdenis** niet afstandelijk, als een stukje theologie of geloofsbeleving uit vroeger eeuwen. In de **gereformeerde belijdenis** vond hij **zijn** eigen geloofsovertuiging uitgedrukt. In het 'Woord **vooraf**' schrijft hij dan ook: 'Zonder een hartelijke instemming met de inhoud van de Nederlandse Geloofsbelijdenis (*Confessio Belgica*), de Heidelbergse **Catechismus** en de Dordtse **Canones** zou dit boek niet geschreven **zijn**'. Indrukwekkend is de kennis van geschiedenis inhoud van **& belijdenisgeschriften**, die in het **boek** ten toon gespreid wordt. Helaas is het al geruime tijd uitverkocht. Een herdruk lijkt het overwegen meer **dan** waard. Niet omdat het boek **volmaakt** zou zijn, of het laatste woord **inzake** de symboliek. Wel om de schat aan **kennis** van en liefde voor de confessie die hierin is opgeslagen, niet in **vergetelheid** te doen **raken**. **Ook om in** een tijd waarin er veel relativisme ten aanzien van de **belijdenis** is, de stem **van deze** overtuigde **gereformeerde** belijder blijvend te laten horen.

Voor **wat** God ons in deze **voorganger**, prof. L. **Doekes**, gegeven heeft, moet zijn heilige Naam geprezen worden. Moge de glans van zijn heiligheid blijven liggen over het leven **van** mevr. **Doekes**.

¹ L. Doekes, *Der Heilige, Quados und Hagios in der reformierten Theologie des 17. und 18. Jahrhunderts*, Franeker 1960. In het vervolg refereer ik voor aan p. 233v.

² Teil 2, VI (p. 171-231).

³ L. Doekes, *Credo, Handboek voor de gereformeerde symboliek*, Amsterdam 1975.

WAARDEVOLLE BIJBELSE WOORDEN

J.C. Dee

B boekbespreking

De gereformeerde predikanten Jt. Janssen, A.O. Reitsema en M.J.C. Blok stelden een boekje samen over de inhoud en de betekenis van een tiental belangrijke bijbelse woorden. Achtereenvolgens worden behandeld: geloof (J), verzoening(R), roeping en uitverkiezing (B), zonde (R), verbond (J), genade(B), vrede (R), gerechtigheid (J), offeren (R) en heilig (B).

in het verleden zijn al meer van dit type boeken verschenen. Te denken valt aan het bekende werk *Bijbelse woorden en hun geheim* van F.J. Pop, aan *Bijbelse kernwoorden* van R. Bijlsma, aan de twee delen *Kernwoorden van het Nieuwe Testament* van H.I. Jager, aan *Bijbelse woorden en hun achtergronden* van J. Vos, aan *Woorden uit het Woord. Bijbelse begrippen uitgelegd* van D. Rietdijk en aan *Bijbelwoorden op de man af* van J.P. Versteeg. Aan deze rij is nu een nieuw boekje vanuit gereformeerde kring toegevoegd.

De auteurs rechtvaardigen hun uitgave door er in het 'Woord vooraf' op te wijzen, dat het van vitaal belang is om de woorden die God spreekt in de Schrift goed te verstaan. 'Als wij de woorden van God niet goed begrijpen, maken wij ons een verkeerde voorstelling van Hem. We krijgen een verkeerd beeld van Hem. Onze relatie met Hem kan dan ernstig verstoord raken.' De uitgave bedoelt de woorden van God dichterbij te halen, zodat ze meer gaan leven.

De algemene opzet van het boekje is als volgt. In een korte inleiding wordt vanuit de actualiteit het te bespreken bijbelwoord neergezet.

Daarna volgen enkele grepen uit Oude en Nieuwe Testament en de gereformeerde belijdenisgeschriften. Vervolgens wordt kort op enkele moderne theologische ideeën rond het besproken bijbelwoord ingegaan. Elk hoofdstukje wordt afgesloten met tips voor inleiding en studie, een handreiking voor verdere bespreking en een literaturopgave.

Drie grepen uit de inhoud overtuigen voldoende dat hier sprake is van een betrouwbaar boekje dat op gereformeerde wijze met waardevolle bijbelse kernwoorden bezig is. Dat wil zeggen: het getuigenis van de Schrift gaat voorop. Bij het hoofdstuk over 'geloof' wordt duidelijk aangewezen, dat we voor ons geloof zijn aangewezen op Gods openbaring in de Schriften. Bij het hoofdstuk over 'verzoening' klinkt 'verzoening door volddoening' goed door. Bij het hoofdstuk over 'genade' staan 'gratie' en 'gratis' – beide dankzij Christus! – centraal.

Het is een betrouwbaar boekje. Maar het is ook een fragmentarisch boekje. Er zijn veel woorden van waarde in de Schrift.

Er zijn veel bijbelse kernbegrippen. De keuze in dit boekje is vrij willekeurig. Daarbij komt dat de uitwerking van een bijbels kernwoord kort gehouden moest worden. De bijbelse lijn en de lijn in de gereformeerde belijdenisgeschriften worden goed getrokken. Onbevredigend is vaak de behandeling van wat de auteurs 'moderne ideeën' noemen. Theologen als Barth, Wiersinga en Kuitert worden in enkele zinnen afgedaan. Theologi-

sche stromingen in de grote protestantse kerken worden meestal veroordeeld. Of van moderne theologen en stromingen ook nog iets te leren valt, komt niet in het blikveld. Dat is jammer. Het boekje heeft zijn waarde, zeker voor het gebruik op bijbelstudieverenigingen. Deze uitgave zou nog aan waarde winnen, wanneer aan dit eerste deeltje meerdere deeltjes zouden worden toegevoegd over andere bijbelse kernwoorden.

A.O. Reitsema e.a., *Woorden van waarde. Bijbelse kernbegrippen*, uitg. De Vuurbaak, Barneveld 1996, 108 pg., f. 14.95

M meegelezen

Meer Bijbels verkocht

Het *Centraal Weekblad* van 18 juli meldde over de activiteiten van het Nederlands *Bijbelgenootschap* het volgende:

Het Nederlands *Bijbelgenootschap* (NBG) heeft vorig jaar bijna 110.000 bijbels verkocht. Dat zijn er 10.000 meer dan in 1995, zo blijkt uit het jaarverslag.

Van de complete bijbels doen vooral de NBG-vertaling uit 1951 (53.738) en de Groot Nieuws *Bijbel* (37.840) het nog altijd goed. Van de herziene versie van deze bijbel in *hedendaags* Nederlands verkocht het NBG sinds de verschijning in augustus 25.000 exemplaren. Algemeen secretaris C. van der Hoeven zei vorig jaar te verwachten dat er in het jaar 2002 een miljoen exemplaren van de oude en nieuwe Groot Nieuws Bijbel zijn verkocht.

De protestantse *bijbelorganisatie* raakte vorig jaar opnieuw 11.000 leden kwijt. Dat was in 1995 ook het geval. Het NBG, dat momenteel 250.000 leden telt, schrijft het voortgaande ledenverlies vooral toe aan het overrijden van leden en de opname van oudere leden in verzorgings- of verpleeghuizen. In 1999 houdt het *bijbelgenootschap* een ledenwerfactie.

De antipathie van een open en tolerant calvinisme

Jan Greven gaat na twaalf en een half jaar vertrekken als hoofdredacteur van *Trouw*. *Vrij Nederland* van 23 augustus interviewde hem:

De oplage is al die jaren blijven schommelen rond de 120.000. Ondanks de ingrijpende modernise-

ring van de lay-out: het dagblad ging over op een schreefloze letter en een geometrische papa-indeling. En ondanks de meer dan symbolische verplaatsing van de kerkpagina: van de dominante twee naar ergens middenin.

Jan Greven: 'Toen ik begon zaten ze al druk in het vernieuwingsproces, ik stapte op een rijdende trein. De verhuizing van de kerkpagina kostte ons drieduizend abonnees, dat lag heel gevoelig. Lezers dachten dat we de kerk minder belangrijk vonden, dat de verplaatsing een desavouering (gebrek aan erkenning) was.

Mijn ambitie is altijd geweest om het kerkelijke nieuws te verbreden naar andere levensbeschouwelijke stromingen. En om het kerkelijke nieuws in te bedden in het geheel van de krant: de kerk hoort bij het gewone nieuws. Dat was een heel fatsoenlijk verhaal, en dat heb ik goed kunnen uitleggen. Het kostte me alleen ontzettend veel tijd, al die brieven.'

Kerkelijke achtergrond

Nog steeds heeft de overgrote meerderheid van de *Trouw*-lezers – hij schat zestig procent – een kerkelijke achtergrond. Ook bij de nieuw aangekomen lezers heerst een grote mate van kerkelijke betrokkenheid'. Jan Greven: 'Het levensbeschouwelijke is ook bij hen een belangrijke factor. Je ziet alleen dat zij cultureel opener zijn dan de oudere lezers. Minder institutioneel gericht.' Het calvinisme kent volgens de hoofdredacteur van oudsher twee stromingen. Een open *paditie*, die ons de befaamde Nederlandse *tolerantie* heeft opgeleverd. En een 'toegesloten', orthodoxe

traditie. Dié calvinisten moeten niks van *Trouw* hebben: de Evangelische Omroep, om een voorbeeld te noemen, weigert sinds jaar en dag advertenties van de bedenkelijk lichtzinnige krant in zijn programmablad.

De antipathie is overigens geheel wederzijds. Jan Greven: 'Ik zie wel het mooie van het authentieke worstelen met de Waarheid. Het wordt ernstig als het parmantig wordt. *Rechthaberisch*. Als ze zeggen: wij weten hoe het zit. Neem dat berichtje dat wij vandaag op de voorpagina hadden. Over Velema (prof. dr. W.H. Velema, emeritus hoogleraar ethiek van de christelijke gereformeerde kerk – ED) die tegen de varkensboeren zei: de varkenspest is de straf van God. Zo'n berichtje windt me zeer op. Dan denk ik: man, hoe weet jij dat? Voor zichzelf mag hij dat denken. Maar om dat zo blunty te zeggen. Onbarmhartig vind ik dat. Dan denk ik: wie weet van grote geheimen, weet van bescheidenheid.'

(...)

Hechtpunt ia onzekerheid

God is meer en *vogue* (in de mode) dan tien jaar geleden, maar dat vertaalt zich tot op heden niet in hogere oplagecijfers. 'Het klimaat is veranderd. Het is vanzelfsprekender om met levensbeschouwelijke zaken bezig te zijn, het leeft veel meer. Op de redactie staat het ook minder ter discussie. Je ziet dat kranten als *NRC Handelsblad* in de *Volkskrant* er óók meer aandacht aan besteden.'

Toch denkt de hoofdredacteur dat de ontkerkelijking niet gestopt kan worden. 'De groep die leeft vanuit een voorgeschreven geloof zal veel

kleiner worden. Maar secularisatie heb ik nooit een teken gevonden om te zeggen: dan gaan wij als krant ook seculariseren. Juist voor de mensen die nog wel kerkelijk zijn vormen wij een hecht punt. Die zijn bevangen door onzekerheid. Als alle verbanden wegvallen, worden wij alleen maar belangrijker voor die groep.'

Atwijking van de Reformatie

Koers van 22 augustus bracht een gesprek met prof. dr. ir. J. Blaauwendraad. Hij is rector magnificus van de Technische Universiteit Eindhoven en lid van de Gereformeerde Gemeenten. Hij is ongelukkig met de prediking en de geestelijke leiding in die kerkgemeenschap. In een boekje dat binnenkort verschijnt, zet hij zijn bezwaren uiteen tegen de vervorming van de gereformeerde leer die hij constateert.

'In mijn denken weet ik eigenlijk al vele jaren dat de prediking van nu niet correspondeert met de geestelijke rijkdom die je aantreft als je de werken van theologen uit de tijd van de Reformatie en de Nadere Reformatie leest.

Toch is het eenvoudigweg nooit bij mij opgekomen om daaraan consequenties te verbinden. Je wordt in onze kring zo gevormd dat je eigenlijk alleen maar kunt denken dat je het wel bij het verkeerde eind moet hebben'.

'Het is pas sinds een jaar of tien dat ik het aandurf om hetgeen ik al zo lang weet als mijn persoonlijke mening naar voren te brengen. (...)

Gezond opgroeien in de genade 'Ik wil niets liever dan dat bevinde-lijk gereformeerde mensen rustig gaan onderzoeken of ik het in de-zen bij het rechte eind zou kunnen hebben. Ik belief geen scheuring of muiterij in de christelijke gemeente aan te richten. Het is mijn diepe wens dat zoekende gemeenteleden een helder zicht krijgen op de gereformeerde leer, zodat zij in hun per-

soonlijke geestelijke leven op een gezonde manier opwassen in de genade en tot geloofs zekerheid komen', 'zo verwoordt hij zijn missie. De inhoud van het boek van Blaauwendraad is voor de heilbegerige lezer in de bevindelijke vleugels van de verschillende reformato-ri-sche kerken zeer verrassend. Allerlei belangrijke, met elkaar samenhangende ontsporingen in bevinde-lijke kring komen aan de orde. We noemen er enkele: de verschrompe-ling van het aanbod van genade, de onderbelichting van Gods geopenbaarde wil, het uittrekken van geloof en wedergeboorte, het afhouden van bekering, verwarring rond standen in de genade, misverstande rechtbanktaferelen en vierschaarervaringen, vergeeste-lijking en allegorisering van bijbelteksten, een verkeerde uitleg van Zondag 7 en 23 van de Heidelbergse Catechismus (nota bene het merg van de leer van de Reforma-tie!), generationaliseerde bevindelijk-heid en het laten buikspreeken van oudvaders. (...)

Geestelijke leiding: hoe?

'Helaas, in bevindelijk-gerefor-meerde kring is niet altijd Gods Woord, maar nogal eens de geeste-lijke mens de norm. Daardoor is men altijd op zoek naar mensen met geestelijk gezag. Zolang 'hooggeachte' mensen spreken binnen de bekende, vertrouwde kaders, spreken zij haast ex cathedra.'

Geldt dat ook voor de jongeren in de bevindelijk-gereformeerde vleu-gels van de reformato-ri-sche ker-ken?

'In mindere mate dan vroeger: Jon-ge mensen in onze kring zijn kriti-scher geworden; ze nemen een boodschap niet zomaar aan, maar verwachten uitleg. Predikanten en kerkenraden zien dat en kunnen er niet altijd goed mee omgaan.'

'Ik maak mij oprecht zorgen om de kwaliteit van de geestelijke leiding van onze jonge mensen. Naar mijn idee heeft dat ook iets te maken

met de prediking. Ik bedoel: Stel-len wij & rijkdom van Christus voor aan onze jonge mensen? Ne-men wij onze jongeren wel bij de hand om hen tot Christus te leiden? Lokken wij hen uit om Hem door een waar geloof te omhelzen? Ma-ken wij het leven der genaak aan-trekkelijk voor hen? Is hun beke-ning de drang van onze ziel?'

'Soms bekruipt mij de akelige ge-dachte & bevindelijk-gerefor-meerden de jonge generatie erbij proberen te houden met een arse-naal van regels. Je moet zulk haar. Je mag die en die kleren niet aan. Je mag hier niet naar toe. Je kunt daar niet aan deelnemen. Regels voor muziek. Regels voor internet. En zo kan ik nog wel even door-gaan. Ik denk dat wij op die manier verkeerd bezig zijn. We proberen onze kinderen heilig te maken voor-dat zij gerechtvaardigd zijn'.

Inhoud en overdracht

Prof Van 't Spijker schrijft in de ru-briek Marginaal van De Wekker van 22 augustus tot troost voor predikers met lege handen en hoorders met lege harten:

Als Paulus het had moeten hebben van wat men tegenwoordig de non-verbale communicatie noemt, dan was er van zijn werk niets overge-bleven. Alles wat een redenaar te-gen km hebben bezat hij in volle mate. In de gemeente van Corinthe was het voor sommigen zelfs de vraag of hij wel een echte apostel was. Luther schreef eens dat een goede dominee een mooi gezicht moet hebben, een mooie stem, een goed postuur en dat, wanneer hij niet al te lang preekte, iedereen en met name de vrouwen op zijn hand zou krijgen. Wat van de stan van Paulus gold weten we niet. Zijn postuur was niet erg overtuigend, zijn optreden was zonder iets wat leek op uiterlijk vertoon. Hij be-schikte beslist niet over redenaars-gaven. Hij pakte de mensen ook niet met kunstige woorden of beel-den, een enkele uitgezonderd. Hij

verstond de **kunst** om zo te spreken en te schrijven dat Petrus er moeite mee had. En wanneer men, zoals in de tijd van de Reformatie, de vraag stelde of hij wellicht gebruik zou hebben gemaakt van de inzichten en wetten van de **welsprekendheid**, zoals Cicero en een aantal anderen hadden gedaan, dan **was** het resultaat negatief. **Paulus beschikte** niet over deze **kunst**. Hij wist **wat** de **wet** van Mozes was. Hij beheerste niet de **wetten** van de logica en de retorica. De **vorm** en de overdracht moeten niet veel **hebben** voorgesteld. Hij kwam **niet in betoon** van wereldse wijsheid. ...

Prediking van het kruis

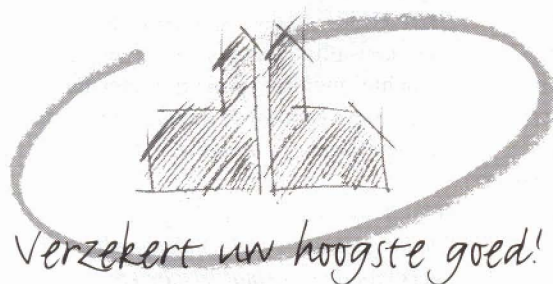
Niet naar de **mens**: dat gold in alle

sectoren van zijn apostolaat. Niet door **zijn overdrachtskunst**, door **zijn** slimme **retorische** oefjes, door **een indrukwekkend** betoog, inwerkend op **het** gevoel en op het verstand. Het was alles niet de verklaring van de zegen die hij verspreidde deze slecht-ziende, moeilijk sprekende aan epilepsie lijden- & gezondene van Christus met zijn doom in het vlees. Deze wereld vraagt om oefjes, psychologisch zeer **berekend**. Deze mens vraagt om gevoelige benadering, non-verbaal. Paulus had daarvan niets. Zijn werk berustte op **twee factoren**. **Op de inhoud van de boodschap**. En op de **kracht van de Geest**. De **inhoud was** ergerniswekkend. Zij **was** ook de dwaasheid ge-

kroond. Wat **zal** men **voor trucjes** aanwenden om dit te **bedekken** en **de** mensen te winnen voor **iets** wat hen eigenlijk **tegenstaat** of **uitermate** onredelijk voorkomt? We **menen** toch niet dat Cicero een kruis had willen prediken? Of dat die **andere** schrijver **van een** handboek voor welsprekendheid, **Quintillianus**, ooit een verhaal had willen vertellen over de vloek, de zinloosheid, de vruchteloosheid waaraan alles is onderworpen? De kracht van **de Geest van Christus** zal het doen, of er gebeurt niets. Dat is ten diepste de **leer** van de verkiezing. En **dé** leer is **een** troost voor predikers met lege handen en hoorders **met lege harten**. 'Door de dwaasheid der prediking...'

Datum	Radio/TV	Tijd	Plaats	Predikant
07-09-97	TV	11.00 uur	Nijkerk	ds. P.H.R. van Houwelingen
14-09-97	Radio	17.00 uur	Axel	ds. J.J. Burger
12-10-97	Radio	17.00 uur	Venlo-Blerick	ds. H. Drost
09-11-97	Radio	17.00 uur	Mariënberg	ds. H.K. Bouwkamp

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

Beroepen te Opende i.c.m.
Surhuisterveen: G.H. Hutten, kan-
didaat te Groningen.

Intrede

Rijnsburg –Ds. P.L. Storm uit Ter-
neuzen deed zondag 31 augustus
om 19.00 uur intrede te Rijnsburg.
Bevestiger was ds. D. Grutter te
Rijnsburg.
Nieuw (tijdelijk) adres van ds.
Storm: Hofstraat 13-d, 2231 CR
Rijnsburg, ☎ 0714025485.

Overleden

Zwolle – Zaterdag 23 augustus
1997 is in Zwolle op 83-jarige leef-
tijd de gereformeerde emeritus-
hoogleraar prof. dr. L. Doekes over-
leden. Doekes doceerde tussen
1952 en 1979.

Adreswijzigingen e.d.

Almere * *Scriba*: J.D. van Loon, J.
ter Horststraat 5.1318 CE Almere,
☎ 036-5353909 (pag. 99).

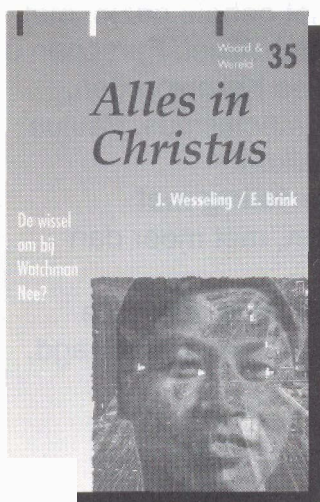
Breda * *Scriba*: W. Ritzema, p/a
Postbus 7013, 4800GA Breda, ☎
076-5419623 (pag. 153).
Enschede * *Predikant*: ds. A. de
Jager, Waelstedelanden 14, 7542
XL Enschede, ☎ 053-4780495 (pri-
vé); 053-4780496 (werk).
Leeuwarden * *Secretaris*
G.T.C.C.: dhr. L.C. Bergsma, Do-
tingastate 45, 8926 ML Leeuwar-
den, ☎ 058-2663312 (pag. 239).
Spakenburg-Zuid * *Predikant*:
M.J.C. Blok, Wortmanstraat 170,
8265 AH Kampen ☎ 038-3328202
(pag. 116); * *Naamsverandering*:
Congo Commissie (pag. 116 en
176); * *Le Secretaris*: Mevr. H. Nij-
enhuis-Douma, Postbus 223, 3750
GE Spakenburg, ☎ 033-2983995,
fax 033-2996026, e-mail: zaire-
cie@worldaccess.nl.
Tilburg * *Scriba*: A. Rienks,
Hondsdrif 42, 5161 WG Sprang-
Capelle, tel./fax 0416279450 (pag.
156).
Utrecht-Noord/West * *Postadres*:

UIT DE KERKEN

Postbus 10071, 3505 A3 Utrecht;
* *Scriba* 'smalle' kerkenraad: M.J.
Dekker, Zambesidreef 104, 3564
CE Utrecht, ☎ 030-2624988; *
Preekvoorziening: Zr. L. Dubbink,
Min. de Visserstraat 63, 3555 EV
Utrecht, ☎ 030-2437991 (pag. 119).
Vlissingen * *Scriba*: F. Caan, Ro-
senburglaan 247, 4385 KL Vlissin-
gen, ☎ 0118-462669 (pag. 152).

Verenigingen

Hengelo – *Vereniging voor Gere-
formeerd Onderwijs te Hengelo en
omstreken*: secretariaats-adres
Mevr. Th. Muis-Verhoeff, Gerrit
Achterbergstraat 11, 7552 WV
Hengelo, ☎ 074-2434702 (pag.
259).

Woord & Wereld

een serie cahiers tot
versterking van het
gereformeerde leven

Telefoon (050) 301 36 36

Zojuist verschenen: **Woord & Wereld 35**

Alles in Christus

De wissel om bij Watchman Nee?
door J. Wesseling en E. Brink

Geen buitenlandse reis maakte naar zijn zeggen
groter indruk op A. Kamsteeg dan die naar China.
Met name de schriftelijke nalatenschap van
Watchman Nee heeft hem diep geraakt. Sindsdien
is hij een ijverig promotor van dit gedachtengoed.
Het is de moeite waard om dit gedachtengoed aan
een nader onderzoek te onderwerpen. Niet vanuit
een traditie, die krampachtig de verschillen met
anderen wil aanwijzen en zodoende ook bij deze
chinese martelaar leerstellige ongerechtigheden
opspoor. Maar vanuit het besef dat het Woord van
God niet bij ons is begonnen. En de kerkgeschiede-
nis evenmin. Wie Watchman Nee leest samen met
alk heiligen uit ons eigen, gereformeerde verleden,
ontdekt dat we worden meegenomen naar een eeu-
wenoude wissel: die tussen gereformeerd en
dopers.

1 Ondergetekende bestelt hierbij ..... ex. van
Alles in Christus, Woord & Wereld 35, losse
verkoopprijs f 15,95

Naam

Straat

Postcode

telefoon

Handtekening

2 Ondergetekende geeft zich hierbij op als abon-
nee op de uitgaven van de Stichting Woord &
Wereld en ontvangt tevens het dit jaar verschenen
cahier W & W 34 'gereformeerd of protestants'

☐ De cahiers (abonnementsprijs f 12,95)

☐ Het maandblad *Nader Bekeken* (f 55,- p. jaar,
voor abonnees op de cahiers f 45,-)

Deze ..... envelop sturen naar:
Stichting Woord & Wereld
Postbus 7
9780 MB Bedum

